

Dejan R. Popovic, dipl. inz.
Beograd, Stevana Sremca 18

REPUBLICKA AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE
Dr Ljiljana Matavulj
Beograd, Visnjiceva 8

Predmet: Mišljenje o nacrtu *Odluke o određivanju relevantnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji*

V e z a : Mišljenje o nacrtu *Odluke o određivanju relevantnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji* (internet strana RATEL-a od 20. IV 2011)

Postovana kolegkinice Matavulj,

1) Republicka agencija za elektronske komunikacije (Agencija) ne može, izgleda (na žalost), na osnovu člana 59. stav 2. Zakona o elektronskim komunikacijama (ZEK) da donese ovu odluku kao podzakonski akt, jer nije izricito za to ovlašćena ZEK-om (videti takodje član 51. stav 1. i član 53. stav 1. u vezi s članom 16. stav 1. Zakona o državnoj upravi, ZDU). Jer, kada je imao javnih ovlašćenja povereno donosenje propisa, oni po prirodi i nazivu moraju da ogovaraju propisima koje donose organi državne uprave (član 53. stav 1. ZDU). A, organi državne uprave donose pravilnike, naredbe i uputstva (član 16. stav 1. ZDU); odluke se uopšte ne pominju u ovoj odredbi.

2) Ukoliko se u ZEK-u ipak pronadje adekvatna ovlašćujuća odredba, naslov ovog propisa trebalo bi da glasi: "Pravilnik o relevantnim tržištima proizvoda i usluga podložnih prethodnoj regulaciji u sektoru elektronskih komunikacija", u skladu sa naslovom odgovarajuće preporuke Evropske komisije (2007/879/EC).

3) U tacki 2. ove odluke (tj. pravilnika) trebalo bi da se odredi njen predmet i područje primene, kao i da se navede odredba o uskladenosti sa pomenutom preporukom Evropske komisije.

4) Tacka 3. ove odluke (tj. pravilnika) trebalo bi da sadrži dosledno prevedene i preuzete odredbe iz priloga pomenute preporuke. One na engleskom jeziku glase:

"Retail level

1. Access to the public telephone network at a fixed location for residential and non-residential customers.

Wholesale level

2. Call origination on the public telephone network provided at a fixed location.

For the purposes of this Recommendation, call origination is taken to include call conveyance, delineated in such a way as to be consistent, in a national context, with the delineated boundaries for the market for call transit and for call termination on the public telephone network provided at a fixed location.

3. Call termination on individual public telephone networks provided at a fixed location.

For the purposes of this Recommendation, call termination is taken to include call conveyance, delineated in such a way as to be consistent, in a national context, with the delineated boundaries

for the market for call origination and the market for call transit on the public telephone network provided at a fixed location.

4. Wholesale (physical) network infrastructure access (including shared or fully unbundled access) at a fixed location.

5. Wholesale broadband access.

This market comprises non-physical or virtual network access including "bit-stream" access at a fixed location. This market is situated downstream from the physical access covered by market 4 listed above, in that wholesale broadband access can be constructed using this input combined with other elements.

6. Wholesale terminating segments of leased lines, irrespective of the technology used to provide leased or dedicated capacity.

7. Voice call termination on individual mobile networks."

Napomena D. P. - Cini mi se da se tac. 4. i 6. ovog priloga odnose na "proizvode" a ne na usluge.

5) Ako se u ovoj odluci (tj. pravilniku) zadrzi "maloprodajno trziste (kablovske) distribucije (i emitovanja) medijskih sadrzaja (tj. radio i TV programa)", onda bi odredbu iz tacke 3. ove odluke (tj. pravilnika) trebalo uskladiti sa odredbom iz clana 6. stav 3. Zakona o zastiti konkurencije. Ona u modifikovanom obliku glasi:

"Relevantno geografsko tržište predstavlja teritoriju na kojoj učesnici na tržištu učestvuju u ponudi ili potražnji i na kojoj postoje isti ili slični uslovi konkurencije, a koji se bitno razlikuju od uslova konkurencije na susednim teritorijama."

6) Uveren sam da su izvestaji Agencije o analizi devet relevantnih trzista podloznih i predlozenih za prethodnu regulaciju u sektoru elektronskih kominikacija, koji su dati u nastavku nacрта ove odluke (tj. pravilnika) i o kojima cu verovatno kasnije izneti svoja misljenja, sacinjeni posle postupka analize tih trzista u saradnji sa Komisijom za zastitu konkurencije. Bilo bi lepo i korisno da o tome naknadno napisete rec-dve u uvodnom objasnjenju.

Iskreno,
Dejan Popovic

Beograd, 23. april 2011.

2011/4/25 Dejan Popovic <dejanrpopovic@gmail.com>
Dejan R. Popovic, dipl. inz.
Beograd, Stevana Sremca 18

REPUBLICKA AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE
Dr Ljiljana Matavulj
Beograd, Visnjiceva 8

Predmet: Mišljenje o izveštaju o analizi maloprodajnog trzista distribucije medijskih sadržaja (Trziste 8 - Test 3 kriterijuma)

V e z a : Javne konsultacije o izveštaju o analizi maloprodajnog trzista distribucije medijskih sadržaja (Trziste 8 - Test 3 kriterijuma) (internet strana RATEL-a od 20. IV 2011)

Postovana koleginice Matavulj,

1. Pre svega zelim da ispravim grsku u mom prethodnom misljenju o nacrtu Odluke... Naime, u vezi stoji kao i u predmetu "Misljenje...", a treba da stoji "Javne konsultacije..."
2. Pojedina misljenja (o pojedinim tackama) u okviru ovog misljenja iznecu bez nekog reda.
3. Iz razloga navedenih u nastavku ovog misljenja, smatram da bi ovaj dokument trebao da glasi: "Izveštaj o analizi maloprodajnih trzista usluga (kablovske) distribucije i emitovanja medijskih sadržaja. Jer, trzista usluga emitovanja medijskih sadržaja trzista usluga proizvodnje (pripremanje) medijskih sadržaja su jos uvek objedinjena i cine jedinstvena radiodifuzna trzista, nacionalna, regionalna i lokalna.
4. Na mom relevantnom geografskom trzistu, tj. u mojoj ulici Stevana Sremca u Beogradu kablovsku distributivnu uslugu sada jedino nudi i pruza registrovani operator KDS-a i davalac te usluge "AV com", pa je moj zakljucak (u vezi s tackom 7. ovog izveštaja) da i u ovom kao i u mnogim drugim siccim slucajevima nema ni govora o ma kakvoj konkurenciji, pa ni o tzv "**efektivnoj konkurenciji**" iz clana 17. stav 5. direktive o univerzalnom servisu (2003/22/EC, 2009/136/EC)). Svaki takav operator KDS-a, po mom i misljenju mnogih drugih korisnika (potrosada), ima dominantan ili monopolski polozej na toj "svojoj" teritoriji i, po definiciji, jeste operator sa znacajnom trzisnom snagom!
5. Zato ne stoji konstatacija u tacki 3.1. ovog izveštaja po kom: "Trziste (kablovske) distribucije se u okviru analize posmatra kao jedinstveno (?) maloprodajno trziste...". Ta trzista treba posmatrati kao i trzista radiodifuznog servisa, i to kao nacionalna, regionalna i lokalna, ukljucujuci izgleda i trzista na nivou mesnih zajednica.
6. U Zakonu o elektronskim komunikacijama (ZEK) i u ovom izveštaju pojam "medijski sadržaji" se odnose na radijske i TV programe koji se distribuiraju i **emituju**, odnosno pružaju korisnicima putem elektronske komunikacione mreže, a pojam "elektronska komunikaciona usluga" - na uslugu koja se po pravilu pruža uz naknadu...uključujući...i usluge distribucije i **emitovanja** medijskih sadržaja. U ZEK-u, Zakonu o radiodifuziji i ovom izveštaju nije definisan pojam "distribucija". Izrazi "distribucija", "primarna distribucija" i "sekundarna distribucija" se proučavaju u okviru Studijske grupe 9 ITU-R, a u tac. 2.16, do 2.18. preporuke ITU-R V.662-3 definišu se termini "distributivna veza", "primarna distributivna veza" i "sekundarna distributivna veza" koje se odnose na prenos zvucnih i TV programa u radiodifuziji i kablovskoj distribuciji.

7. Nisam saglasan sa recima iz tacke 3.1. ovog izvestaja, koje glase:

"Pored navedenih mreza, usluga je krajnjim korisnicima dostupna i putem radiodifuzije, i obuhvata manji broj RTV programa, bez dodatnih usluga, ali besplatno.

Agencija napominje da se usluga distribucije u analizi posmatra kao jedinstvena, bez obzira na vrstu mreze preko koje se pruza, buduci da se kvalitet distribuiranih medijskih sadrzaja znacajnije ne razlikuje. Radiodifuzija ce biti tretirana kao neadekvatan supstitut, ali postoji kao opcija koja ce dobiti na znacaju nakon prelaska na digitalno emitovanje medijskih sadrzaja."

Svasta! Neverovatno! Strasno!

8. Maloprodajna trzista radiodifuznih servisa ili usluga imala su i jos uvek izgleda imaju veci znacaj od maloprodajnih trzisa kablovskih distribucionih (ili distributivnih) servisa ili usluga. Dokaz su mnogobrojne radio-frekvencije i radio-frekvencijski kanali koji se koriste za skoro nepremostive teskoce u pripremanju tzv. medijske strategije u nadleznom ministarstvu.

Informativni, zabavni, obrazovni i drugi programi ili medijski sadrzaji koji se proizvode (pripremaju) i emituju u okviru javnih i komercijalnih radiodifuznih servisa obuhvataju, uvek, i ekonomsko-propagandne ili reklamne programe ili medijske sadrzaje. Za reklamne servise ili usluge placa se novcana naknada ili drugi oblik naknade, koji predstavlja dodatni izvor prihoda ustanova javnog radiodifuznog servisa a osnovni izvor prihoda komercijalnih radiodifuznih organizacija. Ti servisi ili usluge radio i TV reklamiranja nude se, prodaju i kupuju na odgovarajucim maloprodajnim trzistima, nacionalnom, regionalnim i lokalnim.

Broj domacih radio i TV programa je, po oceni nekih stranih i ovdasnjih audio i audio-vizuelnih mediskih strucnjaka, postao prekobrojan na radiodifuznim trzistima skromnih reklamnih mogucnosti, iako je i radiodifuzno preduzetnistvo slobodno i moze se ograniciti zakonom, samo radi zastite radio-frekvencija kao ogranicenog prirodnog bogastva (videti clan 83. Ustava RS).

Zato se radiodifuzija, analogna ili digitalna, ne sme u ovom izvestaju tretirati kao "**neadekvatan supstitut**". Pa cak i ako jednog dana Javno preduzece "Emisiona tehnika i veze" preuzme sve poslove prenosa i emitovanja programskih signala od svih javnih i komercijalnih radiodifuznih ustanova i organizacija, i one postanu samo davaoci audio i audio-vizuelnih medijskih servisa, u skladu sa direktivom o audio-vizuelnim medijskim servisima (2010/13/EU).

9. Za reklamere kao korisnike radiodifuznih servisa ti servisi nisu besplatni. Stavise, i za krajnje korisnike javnih radiodifuznih servisa ti servisi nisu besplatni; za njih se placa obavezna, zakonom nametnuta RTV pretplata, koja predstavlja osnovni izvor prihoda ustanova za te servise. O poslednjem i vaznom pitanju/problemu napisao sam nedavno tekst pod nazivom "Javni radiodifuzni servis = usluga od opsteg ekonomskog interesa", koji, iako nema neposredne veze sa ovim misljenjem, ipak i ovom prilikom dajem u prilogu.

10. Trzista za radiodifuzne servise na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou su retka trzista na kojima za sada jos postoji efektivna konkurencija. Medjutim, u doglednoj buducnosti stanje moze iz korena da se promeni zbog namere drzave da preko Vlade stvori jednog (jedinog i jedinstvenog) operatora mreze za emitovanje medijskih sadrzaja, JP "Emisiona tehnika i veze", sa nedozvoljenim iskljucivim pravom i monoplolskim ili domonantnim polozajem na trzistu usluga emitovanja medijskih sadrzaja (koji obavezno ukljucuju i komercijalne i druge placene reklamne poruke).

S druge strane, na trzistima za kablovske distribucione mreze i usluge na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou, ukljucujuci i tzv. nivo mesnih zajednica (moj izraz) cini mi se nema, za sada, efektivne konkurencije (molim demanti ako gresim).

11. Na kraju, valja se podsetiti da je RATEL osnovan, pre svega, u cilju podsticanja konkurencije u pruzanju radiodifuznih i kablovskih distribucionih mreza i usluga, kao i svih drugih elektronskih mreza i usluga (videti clan 10. stav 7. ZEK-a).

Zato pozdravljam ovaj opsiran izvestaj sa svim njegovim manama.

12. Na samom kraju molim Vas za odgovore na sledeca tri pitanja koja sam zaboravio da postavim u oviru misljenja na nacrt Odluke...:

Prvo, da li je u postupku analize trzista br. 8 RATEL saradjivao sa Komisijom za zastitu konkurencije, u skladu sa clanom 60. stav 2. ZEK-a?

Drugo, zasto u spisku trzista iz clana 145. stav 1. ZEK-a nema ovog maloprodajnog trzista usluga kablovske distribucije i emitovanja medijskih sadrzaja?

Trece, zasto se uopste ovaj znacajan spisak trzista nalazi u clanu 145. stav 1. prelaznih i završnih odredbi ZEK-a, a ne u clanu 59. odredbi o trzistima podloznoj prethodnoj regulaciji (u sektoru elektronskih komunikacija), isto kao u slucaju spiska osnovnih usluga u okviru tzv. univerzalnog servisa iz clana 55. stav 1. ZEK-a?

Iskreno,
Dejan Popovic

Prilog: 1

Beograd, 25. april 2011.

Dejan R. Popovic, dipl. inz.
Beograd, Stevana Sremca 18

REPUBLICKA AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE
Dr Ljiljana Matavulj
Beograd, Visnjiceva 8

Predmet: Dodatno mišljenje o nacrtu *Odluke o određivanju relevantnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji* - terminologija

V e z a : Javne konsultacije o nacrtu *Odluke o određivanju relevantnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji* (internet strana RATEL-a od 20. IV 2011)

Postovana kolegginice Matavulj,

1. U Zakonu o elektronskim komunikacijama (clan 59) i u nacrtu ove odluke upotrebljavaju se izrazi "relevantno trziste" i "prethodna regulacija" koji su slabo poznati strucnoj i siroj javnosti. Medjutim, u oba ova domaca propisa, kao i u EU direktivama i preporuci, nisu data znacenje ovih izraza.

Zato bi u Odluci o odredjivanju relevantnih trzista podloznih prethodnoj regulaciji (bolja alternativa: Pravilniku o relevantnim trzistima proizvoda i usluga podloznih prethodnoj regulaciji u sektoru elektronskih komunikacija) trebalo dati definicije pomenutih i drugih (relevantnih) izraza.

2. Zvanicne odredbe o relevantnom tržištu date su u nize navedenom Zakonu o zastiti konkurencije (clan 6) i Uredbi o kriterijumima za utvrddjivanje relevantnog trzista:

<http://www.kzk.org.rs/download/Zakon%20o%20zastiti%20konkurencije%2051-09.pdf>

<http://www.kzk.org.rs/download/Uredba%2002.pdf>

Konkretnije objasnjenje relevantnih trzista mogu se naci u tacki u tacki 3.3.2. i napomeni 12 sledeceg dokumenta:

<http://postel.sf.bg.ac.rs/downloads/simpozijumi/POSTEL2010/RADOVI%20PDF/Telekomunikacioni%20saobracaj,%20mreze%20i%20servisi/8.%20M.Jankovic%20B.Odadzic%20M.stankovic.pdf> .

Drugim recima, relevantno trziste proizvoda i usluga samo sebe objasnjava: to je ono mesto na kome se suceljavaju sredstva i usluge konkurenata, ukoliko ih ima. Relevantno geografsko trziste predstavlja, jednostavno receno, podrucje na kome se pod slicnim uslovima suceljavaju sredstva i usluge konkurenata, naravno ako ih ima.

Da ponovim vec receno. Dva ili vise operatora kablovskih distributivnih mreza, odnosno davaoca ili pruzaoca kablovskih distributivnih usluga koji kao konkurenti suceljavaju svoje mreze i usluge na podrucju mesne zajednice ili u jednom bloku zgrada, cini mi se, prakticno nema. Pa nema ni efektivne konkurencije.

3. Kakva-takva, skromna objasnjenja prethodne ili *ex-ante* regulacije i efektivne konkurencije data su u sledecim tekstovima:

<http://www.ictregulationtoolkit.org/en/Section.1678.html>

<http://www.ictregulationtoolkit.org/en/Section.1674.html>

Bolja objasnjenja nisam mogao da pronadjem u internet sadrzajima.

Iskreno,
Dejan Popovic

Beograd, 26. april 2011.

Dejan R. Popovic, dipl. inz.
Beograd, Stevana Sremca 18

REPUBLICKA AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE
Dr Ljiljana Matavulj
Beograd, Visnjiceva 8

Predmet: Drugo dodatno mišljenje o nacrtu *Odluke o određivanju relevantnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji*

V e z a : Javne konsultacije o nacrtu *Odluke o određivanju relevantnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji* (internet strana RATEL-a od 20. IV 2011)

Postovana kolegice Matavulj,

U clanku "Bolji status internet korisnika u EU" ("Personal magazin", 26.4.2011) u uokvirenim delovima teksta pise,
s jedne strane:

„Komisija u svom izveštaju o neutralnosti mreže ističe pravo svakog građanina ili kompanije na lak pristup otvorenom i neutralnom internetu“, rekla je Kroes: „Ovo je pravovremeni izveštaj jer je objavljen mesec dana uoči stupanja na snagu novih Zakona o telekomunikacijama u EU koje će od 25. maja morati da primenjuju sve zemlje članice“.

i, s druge strane:

„U praksi, milioni ljudi mogu da izaberu samo jednog internet operatera, kako zbog geografskih tako i zbog komercijalnih ograničenja“, stoji u saopštenju francuske grupe za zastupanje interesa provajdera (La Quadrature du Net).

Drugi citat je potpuno u skladu sa mojim misljenjem da najveći broj ljudi u Srbiji može da izabere samo jednog operatera kablovskog distributivnog sistema, odnosno davaoca ili pruzaoca kablovske distributivne usluge. Drugim recima, da većina tih operatera ili davalaca ima dominantan položaj i značajnu tržišnu snagu. I, da je efektivna konkurencija u toj (pod)oblasti usluga - utopija.

U vezi sa predmetom ovih vaših javnih konsultacija i sa mojim ovim i ranijim mislenjima jesu i dva sledeca teksta:

http://ec.europa.eu/information_society/policy/ecomm/doc/library/communications_reports/netneutrality/comm-19042011.pdf

<http://www.laquadrature.net/en/net-neutrality-the-european-commission-gives-up-on-users-and-innovators>

Iskreno,
Dejan Popovic

Beograd, 27. april 2011.

Postovana koleginice Matavulj,

Moje mišljenje o izveštaju o analizi maloprodajnog trzista distribucije medijskih sadržaja (Trziste 8 - Test 3 kriterijuma) od 25. aprila 2011. godine i kontroverzno pitanje maloprodajnih trzista usluga distribucije i emitovanja medijskih sadržaja, potkrepljujem tekstom iz tacke 4.4 (Trzista koja se odnose na radiodifuzni prenos) iz sledeceg dokumenta EC:

http://ec.europa.eu/information_society/policy/ecomm/doc/library/proposals/exp_note_markets_en.pdf

Iskreno,
Dejan Popovic

Beograd, 28. april 2011.

Postovana koleginice Matavulj,

1. Kao sto sam napisao u svom misljenju od 23. aprila 2011. godine, Republicka agencija za elektronske komunikacije ne moze, izgleda (na zalost), na osnovu clana 59. stav 2. Zakona o elektronskim komunikacijama (ZEK) da donese ovu odluku kao podzakonski akt, jer nije izricito za to ovlasцена ZEK-om (videti takodje clan 51. stav 1. i clan 53. stav 1. u vezi s clanom 16. stav 1. Zakona o drzavnoj upravi, ZDU). Jer, kada je imaocima javnih ovlasčenja povereno donosenje propisa, oni po prirodi i nazivu moraju da ogovaraju propisima koje donose organi drzavne uprave (clan 53. stav 1. ZDU). A, organi drzavne uprave donose pravilnike, naredbe i uputstva (clan 16. stav 1. ZDU); odluke se uopste ne pominju u ovoj odredbi.

2. Medjutim, mozda se ovlascujuca odredba za za donosenje ovog akta (pravilnika ili, eventualno, odluke?) moze indirektno naci u clanu 62. stav 5. ZEK-a. O tom pitanju (ovlasćenju) trebalo bi konsultovati nekog dobrog pravnika iz Republickog sekretarijata za zakonodavstvo.

Iskreno,
Dejan Popovic

Beograd, 1. maj 2011.

Dejan R. Popovic, dipl. inz.
Beograd, Stevana Sremca 18

REPUBLICKA AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE
Dr Ljiljana Matavulj
Beograd, Visnjiceva 8

Predmet: Dodatno mišljenje o nacrtu *Odluke o određivanju relevantnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji*, kao i o izveštajima o analizi devet tržišta predloženih za prethodnu regulaciju - terminologija

1. U nacrtu ove odluke i pojedinim priključenim izveštajima, kao i u Zakonu o elektronskim komunikacijama (ZEK) upotrebljava se i definiše izraz *poziv*.

Pod izrazom *poziv* u smislu člana 4. tačka 49. ZEK-a podrazumeva se veza, uspostavljena putem javno dostupne elektronske komunikacione usluge, koja omogućava dvosmernu glasovnu komunikaciju. U ovoj definiciji upotrebljava se izraz *veza* koji nije definisan u ZEK-u, a u srpskom jeziku ima više značenja.

U preporuci ITU-R V.662-3/2000 izraz *pokusaj poziva (korisnika)* [u engl. *call attempt (by user)*; u fr. (*tentativ d'*) *appel (par un usager)*] se definiše kao svaki niz radnji koji vrši korisnik telekomunikacione (ili elektronske komunikacione) mreže pokušavajući da dobije željenog korisnika, terminal ili službu, dok se uspostavljanje i korišćenje kompletne konekcije posle pokušaja poziva zove *veza* ili *komunikacija* (u engl. *call*; u francuskom, *communication*).

U ovoj preporuci ITU-R izraz *veza* (eng. *link*; fr. *liaison*) označava takođe i telekomunikaciono (ili elektronsko komunikaciono) sredstvo sa određenim karakteristikama između dve tačke. Veza je u opstem slučaju kvalifikovana prirodom puta prenosa ili kapacitetom, na primer radio-veza, koaksijalna veza, širokopojasna veza.

Prema tome, poziv se u smislu ZEK-a (pogresno) shvata kao veza ili komunikacija, tj. korišćenje kompletne konekcije posle (pokusaja) poziva, a ne (ispravno) kao pokušaj poziva korisnika, tj. niza radnji koje vrši korisnik telekomunikacione mreže pokušavajući da dobije željenog korisnika. Zato izraz i definiciju iz tačke 4. tačka 49. ZEK-a treba primenjivati oprezno, imajući u vidu formulaciju: *poziv je veza (komunikacija), uspostavljena putem... komunikacione usluge (aktivnosti), koja omogućava... komunikaciju (!)*

2. Uzgred, u pojedinim izveštajima priključenih nacrtu ove odluke upotrebljava se engleska skracenica *CDMA - Code Division Multiple Access*. Ovaj engleski termin se prevodi kao *visestruki pristup sa kodnom podelom*. CDMA nije tehnologija..., već oblik visestrukog pristupa. Stoga izvedeni izrazi: *licenca za CDMA, mreza (za) CDMA i usluga za CDMA*, kao i i definicije tih izraza izgledaju takođe prilično problematični.

Iskreno,
Dejan Popovic

Beograd, 2.maj 2011.

Postovana koleginice Matavulj,

Ponovo sam se, u vezi mog misljenja od 2. maja 2011. godine, zamislio nad upotrebom izraza *poziv* u elektronskim komunikacijama i u drugim oblastima ljudske delatnosti uopste.

Poziv u planini (glasom) ili preko telefona je: "hej (alo) Miko, ovde Zika; a odziv je: "hej (alo) Ziko, ovde Mika". A zatim sledi Mikin i Zikin razgovor, konverzacija, veza ili komunikacija, ukoliko je uspesno ostvaren pokusaj poziva.

Obalna i brodska radio-stanica koriste *svoje pozivne znake* da bi se identifikovale i uspostavile kontakt. Zatim sledi komunikacija, veza, konverzacija, korespodencija, razgovor ili saobraćaj(nje) izmedju operatora tih stanica.

Vozovi polaze iz Beograda za Nis, i tako ostvaruju polazni saobraćaj iz Beograda a dolazni saobraćaj u Nis; polaze iz Nisa za Beograd i pri tom obavljaju polazni saobraćaj iz Nisa a dolazni saobraćaj u Beograd.

Poziv dami od gospodina na ples, nije isto sto i sam ples. Itd. i tsl.

Da zakljucim. U Zakonu o elektronskim komunikacijama i podzakonskim aktima izraz *poziv* trebalo bi upotrebljavati u jednom znacanju, a izraz *veza* ili *komunikacija*, polazna i/ili dolazna - u drugom.

Iskreno,
Dejan Popovic

Beograd, 5. maj 2011.

Dejan R. Popovic, dipl. inz.
Beograd, Stevana Sremca 18

REPUBLICKA AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE
Dr Ljiljana Matavulj
Beograd, Visnjiceva 8

Predmet: Mišljenje o izveštaju o analizi maloprodajnog trzista distribucije medijskih sadrzaja (Trziste 8 - Test 3 kriterijuma)

V e z a : Javne konsultacije o izveštaju o analizi maloprodajnog trzista distribucije medijskih sadrzaja (Trziste 8 - Test 3 kriterijuma) (internet strana RATEL-a od 20. IV 2011)

Postovana koleginice Matavulj,

Uz tacku 10. mog misljenja od od 25. aprila 2011. godine prikljucujem ranije napisan, relevantan tekst: "*Ko ima pravo na koriscenje radio-frekvencija za javne radiodifuzne servise?*" (dat u prilogu).

Iskrenp,
Dejan Popovic

Beograd, 8. maj 2011.

Prilog: 1

Dejan R. Popovic, dipl. inz.
Beograd, Stevana Sremca 18

REPUBLICKA AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE
Dr Ljiljana Matavulj
Beograd, Visnjiceva 8

Predmet: Mišljenje o izveštaju o analizi maloprodajnog trzista pristupa javnoj telefonskoj mrezi (Trziste 1)

V e z a : Javne konsultacije o izveštaju o analizi maloprodajnog trzista pristupa telefonskoj mrezi (Trziste 1) (internet strana RATEL-a od 20. IV 2011)

Postovana kolegice Matavulj,

1. Izvestac (RATEL) je ovim izveštajem izvestio strucnu i siru javnost o stvarima o kojima je je ona vec odavno obavestena i upoznata. Na primer, u zakljucku (tacka 7) ovog izveštaja pise da je Agencija utvrdila da na posmatranom trzistu (javno dostupnih telefonskih usluga) ne postoji efikasna (tacnije, delotvorna ili efektivna) konkurencija, odnosno da operator "Telekom Srbija" poseduje (kao trajnu svojinu?) pojedinačnu trzisnu snagu (tj. dominantan ili monopolski položaj).

2. Agencija je dalje utvrdila da se "Telekomu Srbija" kao operatoru sa ZTS na ovom trzistu (pristupa?), odrede obaveze na maloprodajnom nivou, i to:

- obaveze objavljivanja odredjenih podataka (k njih?, da li onih koji se odnose na srvarne troskove?),
- obaveza nediskriminatornog postupanja (u odnosu na koga?, da li u odnosu na krajnje korisnike ili korisnike uopste, npr. "Telenor", kablovske operatore koji jos vuku vazdsne vodove?),
- obaveza racunovodstvenog razdvajanja (obaveza iz finansijskih propisa?),
- obaveza (**samo**)kontrolne cena i primene troskovnog racunovodstva (to je ono pravo!, prim D. P.).

Napomena - Samokontrola cena je utopija kao sto je to i samoreglativno trziste (tj. trzisna privreda).

3. U nastavku zakljucka pise: ukoliko se utvrdi (kako, kad nadlezno ministarstvo vrši inspekcijski nadzor, i to bez odgovarajuće službe?) da odredjivanje navedenih obaveza nije delotvorno (tacno, netacno - efikasno), Agencija moze (ali ne mora!), u skladu sa clanom 71. Zakona (ZEK-a), da odredi obavezu pružanja maloprodajne usluge pod odredjeim uslovima. Posto ti "odredjeni" uslovi iz ovog vaznog clana nisu u ovom slucaju prepisani iz Zakona, ucinicu to ja u sledecoj tacki ovog mislenja.

4. Clan 71. ZEK-a glasi:

"Obaveza pružanja maloprodajnih usluga pod određenim uslovima odnosi se na dužnost operatora sa ZTS na relevantnom maloprodajnom tržištu, da pruža maloprodajne usluge pod propisanim uslovima.

Obaveza iz stava 1. ovog člana određuje se kada se oceni da određivanje drugih obaveza iz člana 63. ovog zakona ne bi bilo delotvorno.

Prilikom određivanja obaveze iz stava 1. ovog člana, imajući u vidu prirodu nedostatka na relevantnom tržištu, kao i potrebu da se zaštiti interes krajnjih korisnika i podstakne delotvorna konkurencija, operatoru sa ZTS može se naložiti:

1) *zabrana* obračunavanja *prekomernih cena*, *zabrana* ometanja ulaska na tržište ili ograničavanja konkurencije *previsokim ili preniskim cenama*, *zabrana* davanja neopravdane prednosti određenim krajnjim korisnicima ili *zabrana* neosnovanog vezivanja određenih usluga;

2) ograničavanje visine maloprodajnih cena, određivanje mera kontrole individualnih tarifa, kao i obaveza zasnivanja cena na troškovima pružanja usluga ili cenama na uporedivim tržištima.

Ako se operatoru sa ZTS odredi neka od obaveza kontrole maloprodajnih cena, Agencija utvrđuje i obavezu primene troškovnog računovodstva u cilju kontrole cena, pri čemu utvrđuje i objavljuje način primene troškovnog računovodstva, te angažuje nezavisnog revizora radi godišnje provere usklađenosti troškovnog računovodstva operatora sa ZTS sa propisanim načinom primene troškovnog računovodstva.

Izveštaj revizora iz stava 4. ovog člana objavljuje se na Internet stranici Agencije."

Napomena - U odredbama ovog člana upotrebljavaju se, pored poznatih pojmova: *cena zasnovana na troškovima* (pružanja usluga) i *cena na uporedivom tržištu*, i "novi", "nepoznati" i nedefinisani izrazi: *prekomerna cena*, *previsoka cena*, *preniska cena*, *mera (samo)kontrole individualnih tarifa*.

5. Vezano za sene da ponovim:

Jedno od osnovnih prava potrosaca (krajnjeg korisnika, pretplatnika) jeste pravo na izbor - mogućnost izbora između više javno dostupnih telefonskih i drugih elektronskih komunikacionih usluga kao usluga od opsteg ekonomskog interesa po *prihvatljivim cenama* i uz garanciju kvaliteta (član 2. tačka 5. Zakona o zaštiti potrosaca - ZZP).

Pored navedenog osnovnog prava, potrosac ima pravo na uredno i neprekidno snabdevanje javno dostupnim elektronskim komunikacionim uslugama odgovarajućeg kvaliteta i po *pristupačnoj ceni* (član 83. stav 1. ZZP).

U postupku priključenja potrosaca na javnu telefonsku ili drugu elektronsku komunikacionu ili distributivnu mrežu, operator (trgovac) je dužan, između ostalog, da cenu obračunava prema *stvarnim troškovima* pruženih javno dostupnih telefonskih i drugih elektronskih komunikacionih usluga (član 83. stav 2. ZZP).

S obzirom na navedene zakonske odredbe, s jedne strane, i ponašanje operatora u praksi, s druge Agencija i drugi nadležni organi trebalo bi da informišu javnost da li se prihvatljive ili pristupačne cene telefonskih, kablovskih distributivnih, internet i drugih javno dostupnih elektronskih komunikacionih usluga zasnivaju, obračunavaju i obrazuju prema stvarnim troškovima "Telekoma Srbija" i drugih operatora? U ovom izveštaju je eksplicitni odgovor na to važno pitanje - izostao.

6. Usput, ako je skraćena PSTN (Public Switched Telephone Network, tj. javna komutirana telefonska mreža), koja se koristi u ovom izveštaju, preuzeta iz engleske terminologije, onda je potpuna i precizna definicija ovog pojma trebalo da bude preuzeta iz preporuke G.100 ITU-T.

7. Iz ovog probimnog izveštaja trebalo bi izostaviti više puta ponovljenje odredbe iz Zakona o elektronskim komunikacijama (ZEK) i dokumenata EU.

8. Citaoci ovog izveštaja se u pasusu 6. tacke 3.1. (Karakteristike relevantnog trzista) podsecaju da je "Telekomu Srbija" 13.4.2007. godine dodeljena Licenca za javne(u) fiksne(u) telekomunikacione(u) mreze(u) i usluge. Ovom Licencom (sa velikim pocetnim slovom "L"?) su definisana prava vezana za koriscenje numeracije, kao i obaveze vezane za tehnicke uslove za mrezu, standarde kojima se definise zahtevani kvalitet mreze i nivo usluga, zatim obaveze objavljivanja tarifa i drugih uslova koji se primenjuju na korisnike, kao i uslovi za interkonekciju.

Posto u RATEL-ovom registru nisu navedeni 18 konkretnih podataka i uslova koje sadrzi izdata licenca "Telekomu Srbija", u skladu sa clanom 39. stav 1. Zakona o telekomunikacijama, te podatke i uslove iz licence trebalo je ovom prilikom dati u ovom izveštaju da bi se uporedili sa stvarnim karakteristikama relevantnog trzista.

9. U clanu 4. tacka 38. ZEK-a pojam *prethodna regulacija* odnosi se na odredivanje posebnih uslova pod kojima operatori sa značajnom tržišnom snagom obavljaju delatnost elektronskih komunikacija radi obezbeđivanja razvoja konkurencije na tržištu.

A u taci 2.3.3 "*ict regulation toolkit*" (infoDev & ITU) je objasnjeno:

"*Ex ante* regulation is anticipatory intervention. *Ex ante* regulation uses government-specified controls to

- Prevent socially undesirable actions or outcomes in markets, or
- Direct market activity towards socially desirable ends.

Ex ante regulation is mainly concerned with market structure, that is the number of firms and level of market concentration, entry conditions, and the degree of product differentiation.

Ex ante regulation often takes the form of sector-specific regulation."

Zato Agenciju, Ministarstvo, odnosno Vas na kraju pitam: zasto se ova regulacija kvalifikuje kao "prethodna"? i, da li je cilj ove regulacije, pored razvoja konkurencije na trzistu, i zastita interesa potrosaca, krajnjih korisnika ili pretplatnika?

Iskreno,
Dejan Popovic

Beograd, 9. maj 2011.